

► Stenen in Vlissingen, Veere en Domburg

▲ Danielle Abitol en Marianne Gossije leggen witte herdenkingssteentjes bij struikelstenen op de kruising Arbeidstraat-Schuitvaartgracht in Vlissingen. FOTO DIRK-JAN GJELTEMA

Zeeland legt laatste struikelstenen voor oorlogsslachtoffers

De laatste struikelstenen ter nagedachtenis aan uit Zeeland weggevoerde en nimmer teruggekeerde Joden zijn gisteren gelegd in Vlissingen, Domburg en Veere.

René Hoonhorst
Vlissingen/Veere

Alle Joodse oorlogsslachtoffers in de provincie worden nu herdacht door plaatsing van 122 struikelstenen op trottoirs voor huizen waar ‘Zeeuwse’ Joden voor het laatst woonden voor ze naar een tijdelijk adres of vernietigingskamp werden gestuurd. Het kostte de Stichting Struikelstenen Zeeland, na enkele jaren voorbereiding, zes jaar om al die herdenkingsteeltjes te plaatsen, memoreerde secretaris Marianne Gossije. Ze deed dat in het voormalige stadhuis van Veere na plaatsing van de laatste vier steentjes aan de Kaai in dat stadje.

Behalve in Veere zijn er nu Stolpersteine – keitjes van tien centimeter lang, tien centimeter breed en tien centimeter hoog met een goudkleurig plaatje met naam, geboortjaar en sterfdatum – te vinden in acht andere plaatsen. Ook in Middelburg, Vlissingen, Zierikzee, Terneuzen, Goes, Domburg, Burgh en Hulst werden Joden weggevoerd om meestal in Oost-Europa in een kamp om het leven te worden gebracht.

De laatste zestien struikelstenen zouden vorig jaar al in het straatbeeld opgenomen worden, maar de plechtigheid werd – mede door corona – uitgesteld. Ook werden gisteren herdenkingsstenen onthuld met de namen van tien slachtoffers uit Vlissingen, twee uit Domburg en vier uit Veere. De burgemeesters van Vlissingen en Veere, Bas van den Tillaar en Rob van der Zwaag, benadrukten dat een kleine tachtig jaar na de oorlog een ereschuld wordt ingelost.

Het blijft ongelooflijk en onbegrijpelijk dat Joden eerst ‘systematisch werden uitgesloten’ en een paar jaar later ‘systematisch werden uitgewist’, zoals Van den

Een mens is pas vergeten als zijn naam is vergeten

– Rob van der Zwaag, burgemeester Veere

Tillaar memoreerde. Om dat nooit te vergeten, is het noodzakelijk dat elkaar opvolgende generaties bij zichzelf te rade gaan wat zij onder dergelijke omstandigheden zouden doen. Ook om steeds opnieuw tot de slotsom te komen dat dergelijke gruwelijkheden nimmer meer mogen voorkomen.

Van der Zwaag vertelde in een zonovergoten Veere dat juist op

de Kaai van Veere hem vaak ‘een gevoel van vrijheid’ overspoelt. Een gevoel dat twee Duits-Joodse echtparen (Taytelbaum en Thalmann) in het begin van de oorlog niet gekend zullen hebben. Het huis in Veere was voor hen het laatste dat ze bewoonden voor ze werden afgevoerd naar concentratiekampen: de mannen naar Auschwitz, de vrouwen – een jaar later – naar Sobibor. „Struikelstenen helpen de nagedachtenis aan deze onschuldige slachtoffers levend te houden en hun naam terug te geven, want een mens is pas vergeten als zijn naam is vergeten”, memoreerde de Veerse burgervader.

Dodengebed

Op de diverse locaties las Danielle Abitol in het Hebreeuws een dodengebed voor de slachtoffers en werd een gedicht van Chawwa Wijnberg op de Kaai voorgelezen. De Stichting Struikelstenen hoopt alle ‘vergeten’ uit Zeeland weggevoerde en omgebrachte Joden hun naam te hebben teruggegeven. Het werk van de stichting zit er daarmee op, hoewel Gossije niet uitsluit dat er nog enkele lacunes in het speurwerk zitten. „Zo zouden er nog twee Joodse mannen aan de Vlissingseweg hebben gewoond, die enkele jaren bij de Schelde werkten. Mochten gegevens over hun levensgeschiedenis boven water komen dan doen we ons best ook voor hen herdenkingssteentjes neer te leggen.”